

migratie buurlanden (2)

Het aantal Nederlanders dat in onze buurlanden woont, is tussen 1996 en 2010 sterk gestegen: in België met 42% en in Duitsland met 16%. Volgens het gezaghebbende *Compendium voor de Leefomgeving* wonen Nederlanders voornamelijk in de grensgemeenten van hun buurlanden en andersom zou dat ook opgaan voor de Duitsers en Belgen. Maar het beeld is veel genuanceerder.

Wonen bij de oosterburen

Aan de rand of in het midden?

Emigreren naar Duitsland was na WO II niet bepaald een beslissing die je graag met veel anderen wilde delen. Daarin is de laatste tien jaar wel verandering gekomen. Volgens het *Compendium voor de Leefomgeving*, een gezamenlijke uitgave van het Centraal Bureau voor de Statistiek, het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en de Wageningse Universiteit, is het aantal Nederlanders dat in Duitsland woont sinds 1996 gestegen met 16%. Zeker in het oosten van ons land werd het een populair onderwerp op verjaardagsfeestjes. Niet alleen de financiële voordelen zoals lagere grond- en huizenprijzen worden breed uitgemeten. 'Mensen vinden Duitsers minder gejaagd dan Nederlanders, correcter in de omgang en beter in normen en waarden', aldus Jonathan Witteman van het Duitsland Instituut.

Maar het gaat wel bijna altijd over wonen net over de grens, want als je in Nederland blijft werken, profiteer je ook van de hypotheekaf trek. 'Van twee walletjes eten' is ook in immaterieel opzicht heel aantrekkelijk. Zo blijven de kinderen meestal in Nederland op

school als hun ouders de grens oversteken. Maar daarmee is het beeld niet compleet. Laten we eens kijken naar de statistieken die het *Compendium* in het onderdeel 'Wonen over de grens' presenteert.

Figuur 1 onderscheidt Nederlanders die dicht tegen de Nederlandse grens wonen, en Nederlanders in de rest van Duitsland. De stijging van het aantal Nederlanders in Duitsland begint pas na 2000 en komt geheel voor rekening van degenen die dicht bij de grens blijven. De meeste 'Duitse Nederlanders' wonen echter niet in de grensgemeenten, zoals het *Compendium* suggereert, maar elders in Duitsland – al is hun aandeel wel gezakt van 73% in 1996 naar 60% in 2010. Het *Compendium* laat deze groep – nog altijd de overgrote meerderheid van de in Duitsland wonende Nederlanders – helemaal buiten beschouwing.

Bij de Duitsers die in Nederland wonen, zien we een heel ander ruimtelijk patroon (figuur 1). In de grensstreek zijn juist *minder* Duitsers gaan wonen en in de rest van Nederland fors meer. Het *Compendium* besluit zelf met: 'In het stadsgewest Amsterdam woont het hoogste aandeel Duitsers (18%), op de voet gevolgd door stadsgewest Heerlen (14%). Opvallend is dat het aantal Duitsers in Stadsgewest Amsterdam sinds

2007 ruim 15% groeide, terwijl het aantal Duitsers in Stadsgewest Heerlen 9% afnam'.

Overigens gaat het hier om in Nederland wonende Duitsers die uitsluitend over de Duitse nationaliteit beschikken. Volgens de Deutsch-Niederländische Handelskammer (DHNK) zijn er meer dan 118.000 mensen die zowel de Duitse als de Nederlandse nationaliteit hebben. Het *Compendium* rekent hen tot de Nederlanders.

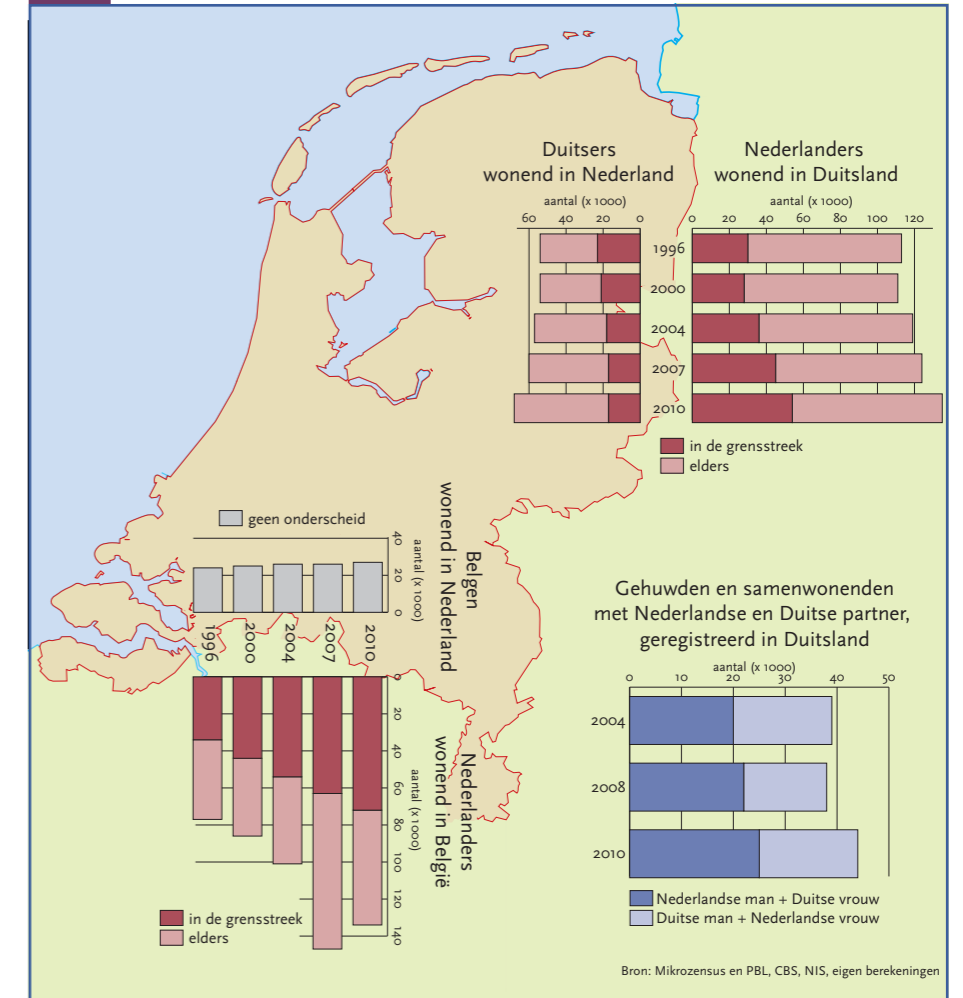
De Duitse en Nederlandse grensstreek maken dus een tegengestelde ontwikkeling door. De Nederlanders die de afgelopen jaren naar Duitsland emigreerden, houden het dicht bij huis, terwijl de Duitsers juist steeds verder weg in Nederland zijn gaan wonen.

Van de grote groep Nederlanders die *niet* in de grensstreek woont, kozen velen voor vestiging in de twee nabijgelegen deelstaten Niedersachsen en Nordrhein-Westfalen.

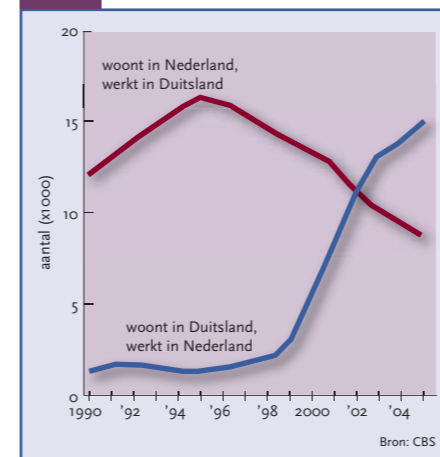
Daar woont – inclusief de grensstreken – in 2010 71% van de Nederlanders, terwijl deze twee deelstaten slechts 32% van de totale bevolking in Duitsland huisvesten. Bijna een kwart (24%) van de Duitse Nederlanders woont zelfs al langer dan 40 jaar bij de oosterburen! De gemiddelde verblijfsduur van Nederlanders in Duitsland is ruim 23 jaar.

Er lijkt dus sprake van een U-curve met aan de ene kant relatief veel Nederlanders die minder dan 10 jaar in Duitsland wonen (42%) en waarschijnlijk overwegend in de grensstreek, en aan de andere kant een relatief grote groep die al vrij lang in Duitsland woont. De laatsten zijn veelal getrouwd met

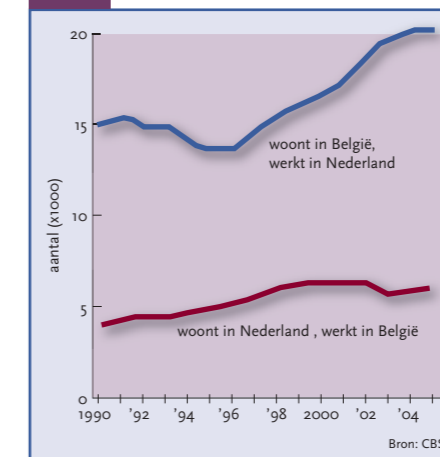
Figuur 1: Grensoverschrijdend wonen in Nederland, Duitsland en België

Figuur 2: Grensoverschrijdend werkverkeer Nederland-Duitsland

Figuur 3: Grensoverschrijdend werkverkeer Nederland-België

een Duitse man of vrouw. Figuur 1 toont dat het aantal gemengde huwelijken/samenwoningen vanaf 2004 licht groeit – deze groei is overigens geheel toe te schrijven aan relaties tussen een Nederlandse man en een Duitse vrouw.

Grensarbeid

Grensarbeid wordt vaak geassocieerd met werken over de grens als er in eigen land te weinig banen of te lage lonen zijn. Zo werkten in de jaren 60 en 70 veel mensen uit Limburg en Gelderland in het Ruhrgebied. De laatste jaren is een heel andere vorm van grensarbeid ontstaan. Mensen gaan de grens over op zoek naar een andere woning en houden hun baan in Nederland om de hypotheek te krijgen die het wonen over de

grens mogelijk maakt.

Figuur 2 (pag. 15) toont een sterke toename van het aantal mensen dat in Duitsland woont en in Nederland werkt. Vanaf 1999 is dit aantal gestegen van bijna 3000 naar ruim 15.000 in 2005 (het laatste jaar dat deze CBS-statistiek werd bijgehouden).

Hoe uitzonderlijk deze groei is geweest, blijkt uit de vergelijking met de omgekeerde stroom, woonachtig in Nederland en werkzaam in Duitsland. Deze is in dezelfde periode behoorlijk gekrompen, terwijl hij in 1990-1995 juist was gegroeid. Had Duitsland eerst een overschot aan grensarbeiders, sinds 2002 is dat omgeslagen in een tekort in de zin dat nu de combinatie wonen in Duitsland en werken in Nederland vaker voorkomt dan andersom.

Houdt deze trend in de toekomst aan? Om te beginnen spelen veranderingen op de huizenmarkt een rol. Naarmate meer Nederlanders de grens oversteken, worden de huizen daar minder goedkoop. Aan de andere kant is de waarde van huizen in Nederland door de crisis flink aan het dalen. Het prijs-

verschil tussen Nederland en Duitsland is daarmee steeds kleiner geworden. Heel belangrijk voor de toekomst lijken de veranderingen op het fiscale vlak. Afschaffing of vermindering van de hypotheekrenteaftrek zal de combinatie van werken in Nederland en wonen over de grens waarschijnlijk minder aantrekkelijk maken.

Volgens cijfers van de Bundesagentur für Arbeit was in 2008 1,6% van de werkende buitenlanders in Duitsland Nederlander, terwijl van het totaal aantal buitenlanders 2% Nederlander was. Het verschil heeft ongetwijfeld te maken met de omslag in de grensarbeid. Het aandeel Nederlanders in het totaal aantal werkloze buitenlanders bedraagt 0,6%. Dit duidt erop dat de Nederlanders die midden tussen de Duitsers wonen, weinig problemen hebben op de Duitse arbeidsmarkt. •

Dit artikel is gebaseerd op een verkenning van de economische relaties tussen Nederland en Duitsland, uitgevoerd door Hein Vrolijk met medewerking van Geert Vissers en Bert Schudde, in opdracht van het Trendbureau Overijssel. Het complete rapport, dat ook aandacht besteedt aan handels-, kapitaal- en studieverkeer tussen beide landen, is te vinden op www.trendbureauoverijssel.nl

België

Volgens het *Compendium voor de Leefomgeving* is het aantal Nederlanders dat in België woont sinds 1996 nog sterker gestegen (42%) dan in Duitsland (16%). De groei van het aantal Nederlanders in België heeft echter niet alleen in de grensstreek plaatsgevonden (figuur 1). Omgekeerd zijn er in 1996-2010 nauwelijks meer Belgen in Nederland gaan wonen. Per saldo wonen er fors meer Nederlanders in België dan Belgen in Nederland. In Duitsland staan tegenover het groeiende aantal Nederlandse immigranten ook steeds meer Duitse emigranten, zodat het saldo nauwelijks veranderd is.

Ook qua grensarbeid wijkt de situatie in België af van die in Duitsland. Het aantal mensen dat in Nederland werkt en in België woont, is gegroeid, maar beduidend minder dan in Duitsland. Bovendien was er een (lichte) groei van de omgekeerde stroom (figuur 3, pag. 15).

Bronnen

- Bundesagentur für Arbeit 2011. *Analyse des Arbeitsmarktes für Ausländer*. Analytikreport der Statistik.
- CBS, PBL & Wageningen UR 2011. *Wonen over de grens, 1996-2010*. Indicator 2060, versie 01, 14 oktober 2011. www.compendiumvoordeleefomgeving.nl. CBS, Planbureau voor de Leefomgeving en Wageningen UR, Den Haag/Bilthoven/Wageningen.
- Cruchten, J. van, R. Kuijpers 2003. *Grensarbeid tussen Nederland en België*. CBS: Sociaal-economische maandstatistiek 2003/2, 19-20. <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/101F3273-EC3D-4100-A001-2C2AA84CC60D/0/2003m02v4p019art.pdf>
- Poel, S. van der 2009. *De betekenis van de Duitse joden voor Stad en Provincie Groningen – migratiebewegingen in de Eems-Dollard Regio*, Zevende Fransema-lezing, Appingedam
- Statistisches Bundesamt 2011. *Bevölkerung und Erwerbstätigkeit, Ausländische Bevölkerung, Ergebnisse des Ausländerzentralregisters 2010*, Fachserie 1 Reihe 2, Wiesbaden.